

16. Ἐτέρα δὲ πάλιν ἐστὶ τις φυλακὴ ἄνωθεν ἄπεικταιμένη ἐκατέρω τῶν ὀφθαλμῶν διὰ τῶν τριχῶν, ὁμοῦ μὲν τῇ περιγραφῇ εὐπρέπειαν χαρίζομένη, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν ἀσφάλειαν παραχομένη· ἥτις ἐστὶν ἡ ὀφρὺς, ἄνωθεν προβεβλημένη, ἵνα κατευθύνῃ τὸ ὀρατικόν. Καὶ τούτου ἀπόδειξις, ὅταν βουληθῆς πόρρωθεν τι κατασκοπεῦσαι, καὶ κοιλάνας τὴν χεῖρα, ὑπερτείνης τῶν ὀφρῶν. Εἰς τί γὰρ τοῦτο ποιεῖς; ἵνα τὸ ἐπὶ τὸ ἄνω διαφορούμενον τῆς ὕψεως μὴ εἰκῆ σκεδάννυται, τῷ πλάτει τοῦ ἀέρος ἐγκαταχεόμενον· ἀλλ' ἐκ τε τῆς ἄνωθεν ἀνοχῆς τῆς χειρὸς, ἐκ τε τῆς ἄνωθεν προβολῆς τῶν ὀφρῶν κατευθυνόμενον, ἀκριβέστερον σχοίῃ τοῦ ὀρατοῦ τὴν μετάληψιν. Διὰ τοῦτο ὀφρῦες, ὁμοῦ μὲν τὸ ὀπτικόν τῶν ὀφθαλμῶν κατευθύνουσαι, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν ἄνωθεν καταρρέοντα ἰδρωῖτα ἐπέχουσαι, καὶ οὐκ ἐῶσαι καταχεῖσθαι τῶν αἰσθητηρίων καὶ ἐμποδίζειν ταῖς ὕψεσιν, οἷόν τι διατείχισμα ἱκανὸν πρὸς τὴν τῆς ἕξωθεν ἐπιούσης βλάβης ἀποτροπὴν.

17. Ποῖος ἀμπελοργὸς οὕτω δύναται ἀσφαλῶς τὴν οἰκίαν ἀμπελον περικλεῖσαι, καὶ θριγκὸν αὐτῇ τοιοῦτον περιβαλεῖν, ὡς ἀνεπίδατον πάντως καθεστάναι τὸν χῶρον, ὡς ὁ Θεὸς ἐξεργάσατο τὴν τῶν ὀφθαλμῶν περιβολὴν, τὴν τῶν ὀφρῶν περιβολὴν εἰς τὴν τῶν ὀφθαλμῶν φυλακὴν, μηνοειδῶς ἡμῖν αὐτὰς περιγράφας, ἀπὸ μιᾶς συμβολῆς τῆς κατὰ τὴν ῥίνα, ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη διατεινομένης· ἵνα ὁ ἰδρωῖς τῆδε κάκεισε περιρρέων, μηδεμίαν ἀσχολίαν παρέχῃ τῷ πονοῦντι ἀνθρώπῳ περὶ τὸ προκείμενον ἔργον, καὶ τῇ τούτου χειρὶ ἀνιούσῃ συνεχῶς ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὰς καταφερομένας νοτίδας ἀπομασσομένη· ἀλλ' ὁμοῦ μὲν διαρρέῃ αὐτομάτως ἐπὶ τὰ ἑκατέρωθεν πλάγια, μεταφερόμενος διὰ τῶν ἰδίων ὀχετῶν ἄνωθεν τῶν ὀφρῶν, ὁμοῦ τε (α) οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνενοχλήτως τὴν ἰδίαν ἐπιτελοῦσιν ἐνέργειαν; Εἰ μὲν οὖν κατὰ μέρος καὶ περὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ σώματος βουληθεῖημεν λογιτάσθαι, καὶ τὴν ἐφ' ἑκάστῃ σοφίαν τοῦ Θεοῦ διατρανῶσαι καὶ ἐξυμνῆσαι, ἐπιλείψει πάντως ἡμᾶς ἡ ἡμέρα. Ὑμεῖς δὲ καὶ ἐξ ἑνὸς μόνου μορίου κατανοήσατε πάντως τὸ τῆς θείας προνοίας περὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ τεχνικῆς οἰκονομίας ἀπειροδύναμον· ἡμᾶς δ' ἐπαιγομένους ἐπὶ τινὰ ὁδὸν ἀναγκαίαι, μετ' εὐχῶν προπέμψατε, ἵνα ἐν τάχει ἀποσιωθέντες, καὶ τῶν λειπομένων ἀποδώσωμεν τὸ χρέος· χάριτι τοῦ πάντα οἰκονομήσαντος περὶ ἡμᾶς Κυρίου, τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ χάριτι· ὅτι

Τοῦ αὐτοῦ περὶ παραδείσου

ΛΟΓΟΣ Γ'.

1. Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε. Νοήσωμεν, ἀχροαταὶ ἀξίαν Θεοῦ φυτεῖαν, καὶ παράδεισον πρέποντα τῇ φιλοκαλίᾳ τοῦ τοιοῦτου καὶ τηλικούτου δημιουργοῦ. Ἐν μὲν τοῖς κατόπιν

²⁶ Gen. II, 8.

(a) Tē. Forte δέ. EDIT.

16. Altera vero rursus superius imminens utrique oculo, pilorum existit tuitio; quæ tum decorem ambitu conciliet, tum vero etiam securitatem præstet; supercilium scilicet superne productum ut oculorum aciem dirigat. Huicque rei argumento est, quod cum animo constitutum sit, ut rem longe distantem specularis, curvatam manum superciliis obtendis. Quid enim causæ ut id facias? Ut nimirum quod videndi vis sursum versus disjicitur, haud frustra dissipetur, vastoque aere diffundatur; sed tanta superius manu, desuperque protensis superciliis directa, rem in aspectum cadentem accuratius percipiat. Hæc superciliorum ratio, quæ tum oculorum obtuendi vim dirigant, tumque etiam desuper defluentem sudorem retineant, nec oculis offundi sinant visuique officere, velut quoddam intersepimentum, a se idoneum sufficiensque ad arcendam, quæ ab exteriori est, injuriam.

17. Quis rogo vinitor sic tuto vineam suam queat occludere, circumjectaque communire maceria, ut locus prorsus inaccessus existat, quemadmodum Deus oculorum nobis ambitum effecit, quibus ut caveatur superciliorum orbem semicirculari ductu uno ad nasum confluxu utrinque protensa linea, effinxit, quo sudor, hinc inde defluens, nihil laboranti homini negotii faciat, in quodvis opus impenditur, manusque libera sit, nec ad oculos continue levare, atque inde defluentem humorem abstergere debeat. Sed simul quidem ad utrumque sponte latus per suos canales super supercilia defluat, simulque oculi nulla molestia suam operationem perficiant. Sane igitur, si quidem sigillatim corporis membra reliqua rationis libra velimus expendere, Deique in singulis sapientiam enucleatius tradere ac dilaudare, omnino deficiet nos tempus. Vos itaque vel ex uno membro, et quidem exiguo, prorsus pensate divinæ erga hominem providentiæ artisque dispositionis vim infinitam; nosque adeo, qui ad necessarium quoddam iter properemus, precibus deducite, ut ex illo quam cito incolumes, quæ sunt reliqua debiti exsolvamur; Domini gratia, qui erga nos prudenti consilio disponit omnia, qui nos creavit sua gratia; cui gloria et potestas in sæcula sæculorum. Amen.

αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

D

Ejusdem de paradiso.

ORATIO III.

1. *Et plantavit Deus paradysum in Edem ad orientales plagas, ei posuit ibi hominem quem formaverat*²⁶. Ad mentem revocemus, auditores, ejusmodi plantationem quæ Deo digna sit, ac paradysum, qui talis tantique opificis artis solertiam elo-

gantiamque nihil dedeceat. In superioribus quidem dictum est: *Germinet terra herbam virentem, et lignum fructiferum seminans semen, faciens fructum: et factum est ita*³⁷. Hic vero rursus ait: *Et plantavit Deus paradysum in Edem*. Si quidem paradysus communibus lignis atque stirpibus confertus erat, a prima arborum editione statum suum ac constitutionem habebat, nec singulari Dei plantatione quæ postea in eo enatæ sunt, arbores, opus habebant. Nunc vero, quod aliæ longe præstantiores genere pariter gustuque, iis, quæ superius sponte e terra emergerant, in paradiso postmodum enatæ sunt omnis generis arbores, vel ex ipsa Scriptura manifestum est.

348 2. *Et produxit, inquit, Deus adhuc de terra omne lignum pulchrum visu et suave ad vescendum*³⁸. Quemadmodum enim hominem eximia ac singulari formatione præ reliquis animantibus dignatus est, sic et hominis domicilium suæ opus dexteræ voluit; delecto loco idoneo, omni creatorum præstante natura, cui ob celsitatem nullæ umbræ obtunderent, decore mirabili, tuto situ, quod cunctis émineret, splendido, ac quod omni siderum ortu collustraretur limpidissimo circumfuso aere; partium anni temperatione jucundissima simul optimaque. Ibi igitur Deus paradysum plantaverat, ibi non ventorum vis, non anni tempestatum intemperies, non grando, non ignei turbines, non procellæ, non contorta ac violenta fulmina, non glacies hiemalis, non veris humiditas, non æstatis ardor ac æstus, non autumnis siccitas; sed temperata pacataque anni temporum mutua concordia, singulo quoque proprio convestito decore, et quod a vicino nihil sibi insidiarum timeret. Nam neque vernos flores æstas, forsitan suum præmature tempus occupans, labefactaret; non æstivi ac autumnales fructus aeris haud raro inordinatione adusti diffuerent ac interirent; cunctæ vero ordinate tempestates locum illum velut choro circuirent, inter se placide, nulla cuiusque labe ac molestia implexæ ac copulatæ; ac quo singulæ suo tempore, quod a se singulare eximiumque esset, nihil cuiusque injuria oblæsum, dono contribuerent. Terra illa opima mollisque, ac quæ prosus melle manaret ac lacte, atque ad omne fructuum genus edendum esset idonea, fertilissimisque aquis circumflua. Aquæ ipsæ perpulchræ ac dulces, valdeque tenues ac limpidæ quæ et aspectu plurimum recrearent, ac quam oblectarent majorem quoque utilitatem præberent.

3. Prius itaque ipsum condidit locum, ejusmodi scilicet ut divinæ aptui sationi esset, nec ab ea quidquam abhorreret. Exinde in eo plantavit genus omne pulcherrimarum stirpium, quæ et aspectu summam gratiam haberent, et summam gustu homini dulcedinem præberent. Qua tibi ratione ob oculos clare patriæ, ex qua excidisti, decora repræ-

Α εἴρηται· Βλαπτησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, καὶ ξύλον κάρπιμον σπεῖρον σπέρμα, ποιῶν κάρπον· καὶ ἐγένετο οὕτως. Ἐνταῦθα δὲ πάλιν λέγει· Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδέμ. Εἰ ἀπὸ τῶν κοινῶν ξύλων ἐτεπέπληστο ὁ παράδεισος, εἶχεν ἂν τὴν ἰδίαν σύστασιν ἀπὸ τῆς πρώτης γενέσεως τῶν φυτῶν, καὶ οὐκ ἐδεῖτο ἐξαιρέτου φυτείας τοῦ Θεοῦ τὰ ἐν αὐτῷ ὑστερον ἀναφυέντα δένδρα. Νῦν δὲ, ὅτι ἕτερα πολὺ διαφορώτερα, καὶ τῷ εἶδει καὶ τῇ γεύσει, τῶν προαναδοθέντων αὐτομάτως ἐκ τῆς γῆς, τα ἐν τῷ παραδείσῳ ὑστερον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ φιλοτεχνηθέντα παντοῖα γένη τῶν φυτῶν καθεισθήκει, καὶ ἀπ' αὐτῆς δηλοποιεῖται τῆς Γραφῆς.

2. Καὶ ἐξανέτειλε γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον εἰς ὄρασιν ὠραῖον, καὶ καλὸν εἰς βρωσιν. Ὡσπερ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ἐξαιρέτου τῆς πλάσεως παρὰ τὰ λοιπὰ ζῶα ἤξιώσεν, οὕτω καὶ τὸ ἐνδιαίτημα τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς ἔργον ἐποίησε, τόπον ἐπιλεξάμενος ἐπιτήδειον ὑπερφέροντα τῆς ὅλης κτίσεως καὶ διὰ τὸ ὕψος ἀνεπισκόπητον, θαυμαστὸν τῷ κάλλει, ἀσφαλτῇ τῇ θέσει, λαμπρὸν τῇ κατὰ πάντων ὑπεροχῇ καὶ τῷ καταλάμπεσθαι πάσαις ταῖς τῶν ἀστρῶν ἀνατολαῖς, ἀέρι διαυγεστάτῳ περιεχόμενον καὶ τῶν ὠρῶν εὐκρασίαν ἡδίστην τε ἄμα καὶ βελτίστην ἔχοντα. Ἐκεῖ οὖν ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς τὸν παράδεισον, ὅπου οὐκ ἀνέμων βία, οὐκ ἀμετρία ὠρῶν, οὐ χάλαζα, οὐ προφηστῆρες, οὐ λαίλαπας, οὐ σκηπτοὶ, οὐ χειμερινὴ πῆξις, οὐχ ὑγρότης ἡρινῆ, οὐ θερινὴ πύρωσις, οὐ φθινοπωρινὴ ξηρότης· ἀλλ' εὐκρατος καὶ εἰρηνικὴ συμφωνία τῶν ὠρῶν, ἐκάστης τῷ ἰδίῳ κάλλει κεκοσμημένης, καὶ μὴ ἐπιβουλεουμένης παρὰ τῆς γείτονος. Οὔτε γὰρ τοῖς ἡρινοῖς ἀνθεσι τὸ θέρος, προτρέχον τυχὸν τοῦ ἰδίου καιροῦ, ἐλυμαίνετο, οὔτε πάλιν θερινοὶ καὶ μετοπωρινοὶ καρποὶ, τῇ τοῦ ἀέρος ἀταξίᾳ πολλάκις καταφλεχθέντες ἐρῶνίσκοντο καὶ ἀπώλοντο (α). πᾶσαι δὲ τὸν τόπον ἐκεῖνον εὐτάκτως αἱ ὠραι περίεχόμενον, ἀλλήλαις ὁμαλῶς καὶ ἀλύπως συμπεριπλεκόμεναι καὶ συνδούμεναι, καὶ τὰ παρ' ἑαυτῆς ἐκάστη, κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν, δωροφοροῦσα ἐξαίρετα καὶ ἀνεπιβούλευα. Καὶ ἡ γῆ δὲ ἐκεῖνη πῖον καὶ μαλακῆ, καὶ ὅλως βέουσα μέλι καὶ γάλα, καὶ πρὸς πᾶσαν καρπογονίαν ἐπιτηδεία· ὕδασι γοιμωτάτοις κατάβρυτος· περικαλλῆ καὶ ἡδέα τὰ ὕδατα, καὶ σφόδρα λεπτά καὶ διαφανῆ, πολὺ μὲν ἐξ ὄψεως ἔχοντα τὸ τερπνόν, πλεον δὲ τοῦ τερπνοῦ τὸ ὠφέλιμον παρεχόμενα.

3. Πρῶτερον μὲν οὖν αὐτὸν ἐδημιούργησε τὸν τόπον ἄξιον τῆς ὀποδοχῆς τῶν τοῦ Θεοῦ φυτευμάτων· ἔπειτα δὲ ἐνεφύτευσεν αὐτῷ παντοδαπὰ κάλλη δένδρων, ὅψιν τε χαριεστάτην καὶ ἀπόλαυσιν ἡδίστην τῷ ἀνθρώπῳ χαριζόμενα. Πῶς σοι δυνηθῶ ἐπ' ὅψιν ἐναργῶς ἀγαγεῖν τὰ κάλλη τῆς πατρίδος, ὅθεν ἐκπέπτωκας, ἵνα περιαλγήσας ἀξίως ἐπὶ τῇ τούτων στερήσει,

³⁷ Gen. 1, 11. ³⁸ Gen. 2, 9.

(α) Ἀπώλοντο. Forte ἀπώλλοντο. EDIT.

δυνήθησ' ὀφέ ποτε τῆς ἐξορίας ἀνακαλέσασθαι σεχυ- A
τόν, καὶ πρὸς ἐκεῖνα παλινδρομησαὶ τὰ βέβηχα καλὰ
καὶ τερπνὰ, καὶ ἀμιγῆ τῶν φύλων καὶ λυπηρῶν ;
nullisque malis ac tristibus commista, postlimidio redire?

4. Ἐῖσι μὲν γὰρ κἀνταῦθα λειμῶνες εὐανθεῖς, καὶ
τὴν θέαν περικαλλεῖς· ἀλλὰ τοσοῦτον χαριέστατον
τῆ διανοίᾳ φαντάσθητι· πῶς τὸ ῥόδον μὲν μετὰ τῆς
ἀκάνθης ὧδε κεκρυμμένον, ἔχον τὴν ἄγδιαν τῆ χάριτι
σύνδρομον, καὶ μονονουχὶ διαμαρτυρόμενον ἡμῖν, ὅτι
τὰ τερπνὰ πάντα τοῦ τῆδε βίου τοῖς λυπηροῖς ἀναμέ-
μικται. Τῶ ὄντι γὰρ οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν
ἀκραιφνές· ἀλλὰ πάσῃ κοσμικῇ εὐφροσύνῃ εὐθὺς ἡ
λύπη συμπαραπέπηγε· τῶ γάμῳ ἢ χηρείᾳ, τῆ παι-
δοτροφίᾳ ἢ μέριμνᾳ, τῆ εὐτεκνίᾳ ἢ ἀποβολῇ, ταῖς
περιφανείαις αἱ ἀτιμίαι, ταῖς τρυφαῖς αἱ παρέσεις, B
ταῖς ὑγιείαις αἱ ἀβρώστια· ἀνθηρὸν τὸ ῥόδον, ἀλλ'
ἐμοὶ κατῆφειαν ἐμποιεῖ· ὁσάκις γὰρ ἂν ἴδω τὸ ἄνθος,
τῆς ἀμαρτίας ἀναμιμνήσκομαι τῆς ἐμῆς, δι' ἧς
ἀκάνθης ἡ γῆ καὶ τριβόλους ἀνατέλλειν κατεδικάσθη
μοι. Καὶ ἐνταῦθα μὲν οὖν ὀλιγοχρόνιος τῶν ἡρινῶν
ἀνθέων ἡ χάρις, ἔτι ποθοῦντας ἡμᾶς ἐπιλιποῦσα· οὐ
γὰρ ἔφθημεν δρεψάμενοι, καὶ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν
ἀπεμαράνθη. Ἐκεῖ δὲ τὸ ἄνθος οὐ πρὸς βραχὺ δια-
λάμπον, εἶτα ἐκλείπον, ἀλλὰ διαρκὲς τὸ τερπνὸν ἔχον
καὶ ἀίδιον, ἀσυντέλεστον τὴν ἀπόλαυσιν· ἡ εὐωδία
ἀκόρεστος, ἡ εὐχροία διηνεκῶς ἐξατράπτουσα. Οὐ
βλαῖ ἀνέμων παραλυποῦσιν, οὐ νηνεμίαι ἀπομαραίν-
ουσιν, οὐ παγετοὶ ἀποπνίγουσιν, οὐχ ἡλίου φλόγω-
σις καταφρύσσει· ἀλλὰ πνεῦμα μέτριον, λεπτήν τινα
καὶ ἡδεῖαν παρεχόμενον αὔραν, καὶ κούφως αὐτοῖς C
καὶ προσηνῶς ἐπιπνέον, ἀδάμαστον χρόνῳ καὶ ἀμά-
ραντον τὴν χάριν αὐτῶν διασώζει.

ventus, tenuem quamdam dulcemque præbens auram, tempore indomabilem ac immarcescibilem illorum
servat gratiam.

5. Τὰ δὲ τῶν φυτῶν κάλλη, ἄξια καὶ αὐτῆς (α)
τῆς δημιουργίας καὶ φυτείας τοῦ κτίσαντος· ὅσα φρυ-
γανικὰ καὶ ὅσα ἐνθαμνα, τὰ μονοστέλεχα, τὰ πολύ-
κλαδα, τὰ ὑψίκομα, τὰ ἀμφιθαλῆ, τὰ φυλλοβόλα, τὰ
αἰψυλλα, τὰ γυμνούμενα, τὰ ἀειθαλῆ, τὰ κάρπιμα,
τὰ ἄκαρπα· τὰ μὲν τῆ χρεῖα ὑπηρετούμενα, τὰ δὲ
πρὸς ἀπόλαυσιν συμβαλλόμενα· πάντα μτγέθει καὶ
κάλλει διαφέροντα, κατάσκια τοῖς κλάδοις, ἀμφιθαλῆ
ταῖς κόμαις, βρούοντα τοῖς καρποῖς, ἄλλοις ἄλλην
χρεῖαν ὁμοῦ καὶ τέρψιν ἀφθόνως ἀποπληροῦσιν· D
ἐκάστου γὰρ τῶν καρπῶν τούτων πολὺ μὲν τὸ χάρειν,
πλέον δὲ πάλιν τοῦ τερπνοῦ τὸ χρειωδες.

6. Ποῖος λόγος παραστήσει τῆς ἡδονῆς ἐκείνης τὸ
ὑπερβάλλον; Ἐὰν γὰρ συγκρίνη τις τοῖς ὧδε τὰ ἐκεῖ,
καθυβρίζει μᾶλλον τῆ παραθέσει, ἢ τινὰ σοι ἐνάρ-
γειαν ἐκ τῆς εἰκόνης παρίστησιν, ἀποπιπτούσης
πολὺ τῆς εἰκόνης πρὸς τὴν τοῦ πρωτοτύπου ἀλήθειαν.
Πάντα τέλεια, πάντα ὠριμα, οὐ κατὰ μικρὸν ἀύξη-
θέντα (οὐ γὰρ ἀπὸ ἄνθους ἐπὶ τὴν ἀκμὴν τῶ χρόνῳ
προέρχεται), ἀλλ' αὐτόθεν μετὰ τῆς οἰκείας ἀκμῆς
ἐκφυέντα, καὶ ἀποτελέσματα φύσεως οὐκ ἀνθρωπί-
νης ἐπιχειρήσεως.

³⁹ Gen. III, 48.

(α) Αἰτῆς. Forte αὐτά, ut et interpretes legisse videtur. EDIT.

sentare sufficiam, ut eorum merito carentis mœ-
rens, tandem aliquando ab exsilio tete revocare
valeas, atque ad illa firma bona ac delectabilia,

4. Sane quidem nec hic desunt prata florida,
aspectuque perpulchra ac grata: quod enimvero
illa maxime gratiarum habent, animo reputa; quo-
nam modo rosa cum spina hic delileat, cujus gratiæ
insuavitas assecla existat, propeque nobis contes-
tetur, quidquid vitæ hujus delectabilium est, tristi-
bus ac molestis esse commistum. Revera enim
nulla in bonis humanis sincera sunt ac pura, sed
sæculi omnilætitiae confestim mœstitia dolorque co-
hæret; nuptiis, viduitas; liberorum educationi, sol-
licitudo ac cura; copiosæ probæque prolis amissio;
conspicuis honoribus, infamiæ dedecora; volupta-
tibus, membrorum solutio; sanitati, ægritudo. Flo-
rida rosa est, at mæste me animo facit. Quoties-
cunque enim florem conspicio, in mei memoriam
peccati redeo, cujus reatu indictum terræ, ut mihi
spinas ac tribulos germinet ³⁹. Et hic sane brevis-
simum temporis **349** florum gratia est, qui adhuc
cupientes deserant. Necdum enim legimus, cum in
manibus nostris emarcuere. Illic vero flos, non ad
breve effulgens tempus, tumque deficiens, sed per-
ennem, jucunditatem ac sempiternam habens; as-
pectum gratum ac immortalem, fruitionem inde-
lebilem. Fragrantia, omnis lædii expers; coloris
suavitas jugiter effulgens. Nihil ventorum impetus
ac turbines nocent, non sudum tempus nullis auris
emarcescere facit; non glacies horrida congelat;
non solis ardor æstu torret; sed moderatus quidam
tempore indomabilem ac immarcescibilem illorum

5. Ipsa quoque stirpium venustas, quæ et ipsa
conditoris opificium ac plantationem deceat; quæ-
cunque sarmentitiæ sunt et quæ fruticosæ, quæ
unistirpes, multiramæ, alticomæ, opaca viridate,
foliis deciduæ, semper foliatæ, quæ folia exuant,
semper virentes atque floridæ, frugiferæ, infrugi-
feræ; quarum aliæ nsui destinatæ sint, aliæ confe-
rant ad jucunditatem fruendam; præstantes omnes
proceritate et venustate, opacæ ramis, comis vi-
rentes ac floridæ, fructibus scatentes, quæ aliam
atque aliam cum utilitatem tum oblectationem
ubertim præbeant.

6. Quænam dicendi vis voluptatis illius repræ-
sentet præstantiam? Si quis namque cum iis quæ
sunt vitæ hujus comparaverit, injuriam potius faciet
comparando, quam ex simulacro ullam tibi rei evi-
dentiam præstabit, quod longe procul a prima ve-
ritate ac exemplari similitudo excidat. Perfecta
omnia, cuncta matura, non paulatim facto cremento
adaucta (non enim a flore ad summum incremen-
tum provehunt ac maturitatem), sed ab ipso statim
ortu cum sua enata summa perfectione ac vigore
atque naturæ effectus, non industriæ humanæ.

7. Ibi et avicularum omnigenum genera, tum pennarum flore, tum nativo concentu atque garritu, miram quamdam a se jucunditatem spectantibus offerentia; ut nullo non sensu homo liberalissime acceptus, qua visu, qua auditu, qua tactu, qua olfactu ac gestu, affatim deliciaretur. Cum volucribus erant et terrestrium animalium omnigena spectacula, cicura omnia et mansueta; paricunctis secum indole ac ingenio, sic audientia ac loquentia, ut nullo negotio intelligerentur. Nihil tum serpens horro- ris faciebat, sed mitis ac mansuetus erat; non agresti sævoque modo undose in terræ faciem reptans ventremque trahens, sed erectus celsusque in pedes incedens. Sic et cæteræ bestię quæcunque nunc indomitæ et feræ sunt, tunc mansuetæ erant. Illic itaque Deus hominem posuit, quem formaverat. Alibi formatum, illuc induxit. Quemadmodum enim Deus luminaria primum condidit, et in firmamento posuit ⁴⁰; ita et hominem formavit quidem limum e terra, tumque posuit in paradiso ⁴¹. Observa autem, haud dictum esse, Quem fecerat, sed, *Quem formaverat*. Fecerat namque, id est, quod est ad imaginem, illud vero incorporeum est; quod vero vacat corpore, nec loco circumscriptum est. Est quidem quod factum est, figmento necessario comes; anima scilicet corpori. Necesse enim est esse simul quod compositum est. Enimvero primaria ratione locus corporis est, anima vero ex consequenti **350** loco concluditur, qua habitudine se ad corpus habet, illique commiscetur: haud tamen ex sua ipsa indole, id est, qua parte substantia mente prædita est. Num, quæso, te exhilaravi, narrando paradisi amœnitatem, vel majoris quidpiam doloris, eorum quæ corruptione intereunt comparatione conscivi? Omnino autem mens tua et animus, quæ excelsa sapiat mundoque superiora, ut cujus in cœlis conversatio sit ⁴², atque ea quæ sursum lumina erecta habeat, quæ promissionis sunt cogitabat, eorumque bonorum quæ sunt nobis promissa, quidpiam audire observabat: *Quæ videlicet nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendere* ⁴³. Quisnam igitur est qui enarret, si oculus non vidit? Si auris non audivit, qui fiat ut tua suscipiat? Si in cor hominis non ascenderunt, quomodo noster capiet animus? Neque igitur corporalia respuimus, et spiritalia requirimus. Nam quemadmodum in lege erat quod et in sensum caderet, cum et ejus quod mente intelligitur nihilominus figuram præstaret; sic et paradysum, tum corporali ratione intelligimus, tum et spiritali quoque per allegoriam exponimus. *Plantavit igitur Deus paradysum in Edem ad orientales plagas*. Plantarum quidem stirpiumque nomina pressa silentio sunt; locus vero, in quo plantavit, declaratus est; hoc est, in voluptate. Edem enim nominis etymo voluptas deliciæque exponitur.

8. Num igitur eas vocat delicias, quæ per os in ventrem immigrant, ac quarum finis secessus? ejusmodi tradidit delicias, quæ intereunt? in eoque Dei erga hominem beneficium positum est, ut venter suffarciatur, bonaque sit corporis habitudo, ac cu-

7. Ἐκεῖ καὶ ὀρνίθων παντοδαπῶν γένη, τῷ τε τῶν πτερῶν ἔνθει καὶ τῷ τῆς φωνῆς λιγυρῷ ἀπολαυσίν τινα θαυμαστὴν προτιθέντα τοῖς ὀρωμένοις· ὥστε διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων εὐωχεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, τὰ μὲν ὀρώντα, τὰ δὲ ἀκούοντα· ἄλλων ἀπτόμενον, ἄλλων ὀσφραϊνόμενον, ἑτέρων ἀπογευόμενον. Σὺν τοῖς ὄρνισι δὲ καὶ χερσαίων ζῶων παντοδαπῶν θεάματα, πάντων ἡμέρων, πάντων συνθήκως ἀλλήλοις καὶ ἀκούοντων καὶ φθεγγομένων εὐσύννοπτα. Οὐ φρικτὸς ὄφις τότε, ἀλλὰ προσηγῆς καὶ ἡμερός· οὐκ ἄγριον ἐπικυμαίνων καὶ ἔρπων κατὰ προσώπου τῆς γῆς, ἀλλ' ὑψηλὸς ἐπὶ ποδῶν βεβηκώς. Τοιαῦτα μελίχια καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ἄλογα ζῶα, ὅσα νῦν ἀτίθασσα παντελῶς καὶ ἀμείλικτα. Ἐκεῖ οὖν ἔθετο ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασεν· ἀλλαχου ἔπλασε, καὶ εἰσήγαγεν. Ὡσπερ γὰρ τοὺς φωστῆρας πρῶτον μὲν ἰποίησεν ὁ θεός, καὶ ἔθετο ἐν τῷ στερεώματι· οὕτω καὶ τὸν ἄνθρωπον ἔπλασε μὲν χεῖρ ἀπὸ γῆς, ἔπειτα δὲ ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ. Σημεῖωσαι δὲ, ὅτι οὐκ εἴρηται, Ὅν ἐποίησεν, ἀλλ', Ὅν ἔπλασεν. Ὁ γὰρ ἐποίησε, τὸ κατ' εἰκόνα ἐστὶ· τοῦτο δὲ ἀσώματον· τὸ δὲ ἀσώματον, τόπῳ ἀπερίγραφτον. Ὅμως μέντοι ἐξακολουθεῖ ἐξ ἀνάγκης τῷ πλάσματι τὸ ποιῆμα, τουτέστι νῶ σῶματι· ἡ ψυχὴ ὁμοῦ γὰρ εἶναι δεῖ τὸ σύνθετον. Ἀλλὰ προηγουμένως μὲν τοῦ σώματος ὁ τόπος, ἡ ψυχὴ δὲ κατ' ἐπακολουθήσειν περι- κλείεται τόπῳ διὰ τῆς πρὸς τὸ σῶμα σχέσεως ἢ ἀνα- κράσεως, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς οἰκείας φύσεως, εἴτουν τῆς νοερᾶς οὐσίας. Ἄρα σε εὐφρανα τῇ διηγῆσει τῶν τοῦ παραδείσου τερπνῶν, ἢ πλεον ἐλύπησα τῇ τῶν φθαρτῶν παραθέσει; Πάντως γὰρ σου ἡ διάνοια, ὑψηλὰ καὶ ὑπερκόσμια φρονοῦσα, οἷα δὴ τὸ πολίτευμα ἔχουσα ἐν οὐρανοῖς καὶ πρὸς τὴν ἄνω ἀξίαν ἀφορῶσα, τὰ τῆς ἐπαγγελίας ἐνενοεῖ, καὶ περιεσκόπει ἀκούσασθαι τι τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, Ἄ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη. Τίς οὖν ὁ διηγούμενος, εἰ ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν; Εἰ οὖς οὐκ ἤκουσεν, πῶς τὸ σὸν ὑποδέξεται; Εἰ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, πῶς ἡ ἡμετέρα χωρήσει διάνοια; Οὔτε οὖν τὰ σωματικὰ ἐκβάλλομεν, καὶ τὰ πνευματικὰ ἐπιζητοῦμεν. Ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ νόμου ἦν μὲν καὶ τὸ αἰσθητὸν, ἀλλὰ καὶ τύπον ἐποίησε τοῦ νοητοῦ· οὕτω καὶ τὸν παράδεισον νοοῦμεν μὲν καὶ σωματικῶς, ἀλληγοροῦμεν δὲ καὶ πνευματικῶς. Ἐφύτευσεν οὖν ὁ θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολάς. Τὰ μὲν ὀνόματα τῶν φυτῶν σεσιώπηται· ὁ δὲ τόπος, ἐν ᾧ ἐφύτευσε, δεδήλωται· τουτέστιν, ἐν τῇ τρυφῇ· Ἐδὲμ γὰρ τρυφὴ ἑρμηνεύεται.

8. Ἄρα οὖν τρυφὴν τὴν διὰ στόματος ὀνομάζει, τὴν τῇ κοιλίᾳ παραδιδομένην, καὶ τῆς τέλος ὁ ἀφειδρῶν; καὶ τρυφὴν παρέδωκε τὴν ἀπολλυμένην; καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ παρὰ θεοῦ χάρις περὶ τὸν ἄνθρωπον, γαστρὸς πλήρωσις, καὶ σαρκὸς εὐπάθεια, καὶ διάχυ-

⁴⁰ Gen. i, 16. ⁴¹ Gen. ii, 15. ⁴² Philipp. iii, 20.

⁴³ I Cor. ii, 9.

σις ἡδονὴν ἐμποιοῦσα ; Ἡ τοῦτο μὲν εἰπεῖν οὐδὲ εὐσεβές. Ἀκολασίας γάρ που καὶ ὕβρεως, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀπηγορευμένων ἐφόδιον, ὑπερπαιίνειν τὸ σῶμα, καὶ καταδαπτίζειν τῷ πλήθει τῶν βρωμάτων τὴν ἐνοικοῦσαν ψυχὴν, εὐκατάφορον ποιοῦντα πρὸς πᾶσαν ἀμαρτίαν.

9. Οὐκοῦν ἄλλην χρὴ νοῆσαι τρυφὴν, ἀξίαν Θεοῦ, ἵνα καὶ ἡ φυτεία πρέπουσα τῇ γεωργίᾳ τοῦ Θεοῦ λογισθῇ. Τίς οὖν δύναται γενέσθαι τρυφὴ ἀγίοις ἀρμόττουσα ; Ἀκουσον τοῦ λέγοντος· Κατατρέφῃσον τοῦ Κυρίου, καὶ δώσει σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου.

10. Ἐπεὶ οὖν ἀπειρον τὸ ποικίλον τῆς ἀρετῆς, καὶ τὸ κάλλος ἀμήχανον, ἀπὸ τῆς πολυτρόπου σοφίας τοῦ Θεοῦ τὴν ἀρχὴν εἰληφότα, διὰ τοῦτο γέγραπται, ὅτι Ἐφύτευεν ὁ Θεὸς παράδεισον, οὐχὶ κατὰ ἀνατολὴν, ἀλλὰ κατὰ ἀνατολᾶς. Ἐκαστον γάρ τῶν πεφυτευμένων παρὰ Κυρίου φυτῶν, ἐν ἰδίῳ φωτὶ ἀρετῆς κεκαλλωπισμένον ἐξήστραπτεν. Ἐκεῖ τοῦ ποταμοῦ τὰ ὀρμήματα, τοῦ εὐφραίνοντος τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλαχοῦ δὲ Χειμάρρους τῆς τρυφῆς ὀνομάζεται, τρέφων καὶ αὐξῶν τῶν νοητῶν ἐκείνων φυτῶν τὰ κάλλη· ὅστις καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς τῆς προκειμένης Γραφῆς λέγεται ποταμὸς ὁ πορευόμενος ἐξ Ἐδέμ ποτίζειν τὸν παράδεισον. Ἐν μὲν οὖν τοῖς κατόπιν ἐγγράπτο, ὅτι πρότερον τὴν κτίσιν πληρώσας, οὕτως ἐπεισήγαγεν εἰς ἀρχὴν οἶονεὶ καὶ κυριότητα ταύτην (α) τὸν ἄνθρωπον· νῦν δὲ, τὸ ἀνάπαλιν, πρότερον ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ τότε ἐφύτευσε τὸν παράδεισον. Ἡ δὲ αἰτία, ὅτι ἐκεῖ μὲν, ἵνα πληρώσῃ τὸν οἶκον, τὸν οἰκοδεσπότην εὐθὺς ἐπεισήγαγε· καὶ ἵνα μὴ πένητα κτίσας, ὕστερον τὴν εὐπορίαν αὐτῷ χαρίσῃται. Ἐνταῦθα δὲ, τὴν ἐκ προκοπῆς τελείωσιν χαρισάμενος, ἀλλαχοῦ ἔκτισε, καὶ ὕστερον ἐγκατοικίζει τῷ παραδείσῳ· ἵνα τὸ διάφορον καταμαθῶν τῆς τε ἕξω ζωῆς καὶ τῆς ἐν παραδείσῳ διαγωγῆς, ἐκ τῆς συγκρίσεως ἑκατέρων, καὶ αὐτῆς τῆς πείρας, γνωρίσῃ μὲν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἐν αὐτῷ κάλλους, φοβηθῇ δὲ καὶ τῆς ἐκπτώσεως τὴν ζημίαν.

11. Ἴνα δὲ νοήσης φυτεῖαν ἀξίαν θείας χειρὸς καὶ ἐργασίας, μνήσθητι τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παρὰ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς μαθητὰς εἰρημένων, ὅτι, Ἔμεῖς ἐστε τὰ κλήματα, καὶ ὁ Πατὴρ μου ὁ γεωργός ἐστι· δηλονότι, ὡς παρ' αὐτοῦ φυτευθέντες. Ταύτης εἰσὶ τῆς φυτείας καὶ οἱ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου πεφυτευμένοι, ὡς γέγραπται, καὶ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθουντες. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν τῷ προφήτῃ· Ἐγὼ ἐφύτευσα ἀμπελον καρποφόρον, πᾶσαν ἀληθινὴν. Ὁ δὲ μιμητῆς τοῦ Χριστοῦ Παῦλος ἀποτολμᾷ καὶ λέγει ὅτι, Θεοῦ συνεργοὶ ἐσμεν· Θεοῦ γεωργίον ἐστε. Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότι-

ticula curetur, eaque diffusio sit, qua voluptas ac libido creatur? At hoc ne dictu quidem pium est. Corpus enim abunde saginare, inque eo degentem animum ciborum copia obruere, viaticum quoddam est ad lasciviam stuprumque ac procacitatem, et si quid aliud in vetitis est, atque in omne peccatum primum reddit ac præcipitem.

9. Aliæ igitur intelligendæ deliciæ sunt, ut et plantatio, quæ Dei culturam deceat, mente percipiatur. Quænam igitur voluptas, quæ deliciæ esse possint, quæ sanctis congruant? *Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui*⁴⁴.

10. Quoniam igitur infinita est virtutis varietas, ac quam nemo satis sapiat, pulchritudo, a multiplici Dei sapientia horum ducta origine, propterea scriptum est, *Plantavit Deus paradysum, non ad orientem, sed ad orientis plagas*. Quæque enim a Domino salarum stirpium, in propria luce eximio cultu atque ornatu persplendebat. Illic *Fluminis impetus, ejus quod lætificat civitatem Dei*⁴⁵. Alio autem loco *Voluptatis torrens*⁴⁶ nuncupatur, alens, et ad justum clementum trabens spiritualium illarum stirpium venustatem atque decorem. Is, in sequenti Scripturæ textu, fluvius dicitur ex E-lem egrediens, ad irrigandum paradysum. Sane quidem in superioribus dictum est, quod absoluta prius creatione mundoque constituto, sic induxerit hominem, qui præcisset imperio ac dominio polleret. Hic autem e converso, prius formavit hominem, deinde paradysum plantavit. Hujus porro ratio est, quod illic quidem istud consilii fuerit, ut in plenam domum patremfamilias statim induceret; nec quem pauperem creasset, postmodum rerum copia locupletaret. Hic vero, qui eam perfectionem, quæ ex profectu est, tribueret, alibi creatum, in paradiso postmodum colonum collocavit; ut explorato quid interesset inter vitam quam foris gesserat, et paradisi institutionem ac disciplinam, ex utriusque collatione, tum pulchritudinis excellentiam condisceret, tum quam facturus esset jacturam, si inde excideret, metueret.

11. Ut vero plantationem Dei manu dignam intelligas, in memoriam veniat eorum quæ a Domino dicta sunt ad discipulos: *Vos estis palmites, et Pater meus agricola est*⁴⁷, ut qui nimirum sati ab eo essent. Ex illa sunt plantatione, et qui in domo Domini plantati sunt⁴⁸. Et rursus in propheta: *Ego plantavi vineam fructiferam, omnem veram*⁴⁹. Audetque et ait Christi æmulus Paulus, *Dei adjutores sumus; Dei agricultura estis. Ego plantavi, Apollo rigavit. Deus autem incrementum dedit*⁵⁰. Justus quoque in Davide similis dictus est arbori consitæ secus decursus aquarum, *Quæ fructum suum dabit*

⁴⁴ Psal. xxxvi, 4. ⁴⁵ Psal. xlv, 5. ⁴⁶ Psal. xxxv, 9. ⁴⁷ Joan. xv, 1. ⁴⁸ Psal. xci, 14. ⁴⁹ Jerem. ii, 21. ⁵⁰ I Cor. iii, 9, 6.

*in tempore suo, et folium ejus non defluet*⁵¹; ac rur-
rus: *Justus ut palma florebit*⁵²; et: *Vineam ex*
*Ægypto transtulisti: ejecisti gentes, et plantasti eam*⁵³.
Da igitur operam, ut per istiusmodi documenta pa-
radisum illum mente assequaris, perveniasque et
ipse ad divinæ lucis fulgores; ubi lumen scientiæ
oritur; ubi consitus est paradisos deliciarum. Quan-
quam vero etiam locum corporeum animo informa-
veris, qui sanctorum sedes sit, in quo omnes qui
super terram bonis operibus claruerunt, Dei gratiæ
compotes effecti, veræque ac spiritalis jucundita-
tis, vitam agant, nihil ab ea, quæ doceat, paradisi
conjectura ac simulacro forsitan erraveris.

διαλάμπαντες ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς διαιτῶνται, τῆς τοῦ Θεοῦ ἀπολαύοντες χάριτος, κατ' ἀξίαν ἀμοιβῆν, καὶ
τῆς ἀληθινῆς καὶ μακαρίας τερπνότητος, οὐκ ἀποπίπτεις τάχα οὐδ' οὕτω τῆς πρεπούσης περὶ αὐτοῦ
εἰκασίας.

12. Illic itaque bonæ quædam virtutes missis ra-
dicibus firmiter stabilitæ sunt sanctorum admini-
stræ, quarum fidei ac curæ homo recens ortus,
multaque ad perfectionem indigens exercitatione
virtutis palæstra traditus est. Ubi sanctorum cœtus
est; ubi lucis exortus; ubi deliciae animæ: illic
Deus posuit hominem. Si carnalis es, habes corpo-
ralis paradisi delineationem, delicatissimamque ex-
pletionem. Ad hæc propera, velut indeficientem sub-
ministrandum illic voluptatem nactus. Seu spiri-
talis es, et sublimiora sapis quam pro rerum in sen-
sum cadentium oblectatione, ascende animo ad de-
cora angelorum, condisce qui in eis sunt justitiæ
fructus. Contuere Dei flumen aquis repletum, *Cujus*
*impetus lætificant civitatem Dei*⁵⁴; *Cujus artifex ac*
*conditor Deus*⁵⁵. Per hanc fluit ille fluvius, qui du-
cta ab Edem origine, irrigat paradisum. Cuncta hæc
mente reputans, horum lauda conditorem, qui tot
tantaque bona tui causa fecerit, et ut tu eis fruereris,
tantaque te claritate dignatus sit, si modo ad eum
semper animo convertaris, intellexerisque a quo
et quem in finem in rerum naturam fuerimus pro-
ducti. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ἀεὶ ἐπιστρέφοις τῇ διανοίᾳ, καὶ συνίης παρ' οὗ καὶ ἐφ' ᾧ
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Α σεν, ὁ δὲ Θεὸς ἠϋξήσε. Καὶ ὁ δίκαιος δὲ, ὁ παρὰ τῷ
Δαβὶδ, ὡμοίωται τῷ ξύλῳ τῷ πεφυτευμένῳ παρὰ
τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ
δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ
ἀποβρύησεται· καὶ πάλιν· Δίκαιος ὡς φαίνιξ ἀν-
θήσει· καὶ, Ἀμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετῆρας·
ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν. Πειρά-
θητι τοίνυν διὰ τῶν τοιούτων διδαγμάτων ἐν περι-
νοίᾳ γενέσθαι τοῦ παραδείσου ἐκείνου, καὶ φθάσαι
καὶ αὐτὸς εἰς τὰς αὐγὰς τοῦ θείου φωτός· ἐνθα τὸ
φῶς τῆς γνώσεως ἀνατέλλει, ἐνθα ὁ παράδεισος τῆς
τροφῆς πεφύτευται. Κἄν χωρίον δέ τι νοῆς σωματι-
κόν, δεκτικόν τῶν ἀγίων, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἐπὶ γῆς

Θεοῦ ἀπολαύοντες χάριτος, κατ' ἀξίαν ἀμοιβῆν, καὶ
τῆς ἀληθινῆς καὶ μακαρίας τερπνότητος, οὐκ ἀποπίπτεις τάχα οὐδ' οὕτω τῆς πρεπούσης περὶ αὐτοῦ
εἰκασίας.

Β 12. Ἐκεῖ οὖν ἐρρίζωμένοι εἰσὶ καὶ παγίως ἐρη-
ρεισμένοι αἱ ἀγαθαὶ δυνάμεις, λειτουργοὶ τῶν ἀγίων,
κίς ὁ ἄνθρωπος παρεδόθη ἀρτιγενῆς ὢν καὶ πολλῆς
δεόμενος συγγυμνασίας πρὸς τὴν τελείωσιν. Ἐν ᾧ
τὸ σύστημα τῶν ἀγίων, ἐν ᾧ αἱ ἀνατολαὶ τοῦ φωτός,
ἐν ᾧ ἡ τροφή τῆς ψυχῆς· ἐκεῖ ἔθετο τὸν ἄνθρωπον
ὁ Θεός. Ἄν μὲν οὖν σάρκινος εἶ, καὶ μεγάλην ἠγῆ
τὴν τῶν αἰσθητῶν ἀπόλαυσιν, ἔχεις τὴν ὑπογραφὴν
ἐκείνην τοῦ σωματικοῦ παραδείσου, καὶ τὴν ἡδίστην
ἐμφόρησιν· καὶ πρὸς ταῦτα ἐπείγου, ὡς ἐκεῖ εὐρή-
σων χορηγίας τροφὴν ἀδιάλειπτον. Εἰ δὲ πνευμα-
τικὸς εἶ, καὶ ἀνώτερα φρονεῖς τῶν σαρκικῶν ἀπο-
λαύσεων, ἀνάβα τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ κάλλη τῶν ἀγ-
γέλων, κατάρμαθε τοὺς ἐν αὐτοῖς τῆς δικαιοσύνης
καρπούς· ἐνοπτρίσθητι τὸν ποταμὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν
πεπληρωμένον ὑδάτων, Οὐ τὰ ὀρμήματα εὐφραί-
νει τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ, Ἦς τεχνίτης καὶ δημι-
ουργὸς ὁ Θεός. Ἐκείνην τὴν πόλιν διαρρέει ὁ ποτα-
μὸς οὗτος, ὁ ἀρχόμενος ἐξ Ἐδέμ, ὁ ποτίζων τὸν παρά-
δεισον. Πάντα ταῦτα τῇ διανοίᾳ καταμαθὼν, δόξαζε
τὸν τούτων δημιουργὸν, τὸν τὰ τοσαῦτα καὶ τηλι-
καῦτα ἀγαθὰ διὰ σε καὶ τὴν σὴν ἀπόλαυσιν πεποιη-
κότα, καὶ τοιαύτης δόξης σε ἀξιώσαντα, εἰ πρὸς αὐτὸν
εἰς τὸ εἶναι παρήχθημεν. ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς

—

352-357 HOMILIA IN PARTEM I PSALMI XIV.

Hanc ut genuinam præmissimus ejusdem psalmi partis II, expositioni. Vide tomum præcedentem,
col. 252. EDIT.

—

358 IN PSALMUM XXVIII.

Adorate Dominum in aula sancta ejus.

1. Non oportet quemquam extra sanctam aulam
Dominum adorare: sed intra eam constitutum;

⁵¹ Psal. I, 3. ⁵² Psal. xci, 13. ⁵³ Psal. LXXIX, 6.

(1) Hic est titulus Colb. sexti. Editio Paris. εἰς
τὰ λειπόμμενα τοῦ κη' ψαλμοῦ, pessime. Quæ enim
in hac secunda oratione explicantur, ea jam in
priori longe clarius dilucidiusque exposita vide-
mus. Nullus titulus est in Reg. quarto; sed re-

D

EΙΣ ΚΗ' ΨΑΛΜΟΝ (1).

Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ.

1. Ἐξω τῆς ἁγίας αὐλῆς οὐ χρὴ προσκυνεῖν τῷ
Κυρίῳ, ἀλλ' ἐνδον γενόμενον· τουτέστι, μὴ ἐκβαίνειν

⁵⁴ Psal. XLV, 5. ⁵⁵ Hebr. xi, 10.

lictum est vacuum spatium tituli, quasi librarium
puduerit orationem tam ineptam Basilio Magno
tribuere. Opusculum illud non reperitur neque
in Coisl. neque in Oliv. neque in Reg. secundo.